

พระพุทธศาสนาให้อะไรแก่เรา *

พระพรหมบัณฑิต
(ป.ธ.๙,ศ.,ดร.,ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครมหาบัณฑิต)
กรรมการมหาเถรสมาคม
ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร
ประธานศูนย์พระปริยัติเนทีศกแห่งคณะสงฆ์
ประธานศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ
อุปนายกสภามหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอเจริญพร ท่าน **ดร. ศุภิมาศ สุทธิสัมพันธ์** นายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ท่านอุปนา ท่านกรรมการ และท่านสาธุชนผู้มีเกียรติที่อยู่ในห้องประชุมนี้ และที่ติดตามผ่านสื่อออนไลน์ทุกท่าน

ขอนุโมทนาทางพุทธสมาคมฯ ที่จัดงานครบรอบ ๙๒ ปีของพุทธสมาคมฯ แล้วก็ได้เปิดโอกาสให้ได้มาพบกัน แลกเปลี่ยนกัน ทำให้เรามาพูดคุยกันในหัวข้อเรื่องที่ว่า “เราได้อะไรจากพระพุทธศาสนา”

เพื่อตอบคำถามนี้ก็ต้องถามกลับว่า “พระพุทธศาสนาให้อะไรแก่เรา” คำตอบมีอยู่ว่า เมื่อพระพุทธเจ้าประกาศพระศาสนา ทรงปฏิบัติ บำเพ็ญประโยชน์สามประการ และประโยชน์ทั้งสามประการนี้ ก็คือสิ่งที่พระพุทธศาสนาให้แก่เรา รวมเรียกว่า “พุทธจริยา ๓”

ข้อแรก คือ “พุทธัตถจริยา” ทรงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชาวพุทธที่นับถือพระพุทธศาสนา

ข้อที่สอง คือ “ญาติัตถจริยา” ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่พระประยูรญาติของพระองค์

ข้อที่สาม “โลกัตถจริยา” บำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลกซึ่งอาจจะไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา

* การปาฐกถาพิเศษในงานประชุมทางวิชาการ การประชุมใหญ่เครือข่ายพุทธสมาคมทั่วราชอาณาจักร และองค์กรเครือข่ายพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักร ครั้งที่ ๕๔ เนื่องในโอกาสครบรอบ ๙๒ ปี แห่งการก่อตั้งพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ณ ห้องประชุมหลวงบริบาลเวชกิจ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ถนนพระอาทิตย์ แขวงชนะสงคราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๐.๐๐ น.

ถ้าตีความในยุคปัจจุบัน พุทธัตถจริยา เป็นการบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวพุทธทั่วโลก และ ญาตัตถจริยา หมายถึงบำเพ็ญประโยชน์แก่บรรดาญาติของเราคือชาวไทยด้วยกัน ส่วน โลกัตถจริยา ก็คือบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลกที่นับถือศาสนาอื่นใดก็ได้

ถามว่าชาวโลกได้อะไรจากพระพุทธศาสนา องค์การสหประชาชาติตอบว่า พระพุทธศาสนามีคอนทริบิวชั่น (Contribution) คือคุณูปการต่อชาวโลกมาอย่างยาวนาน ดังปรากฏว่า ในปี ๒๕๔๒ ที่ประชุมใหญ่ขององค์การสหประชาชาติ ได้มีมติรับรองวันวิสาขบูชาว่าเป็นวันสำคัญสากลของโลก โดยให้เหตุผลว่า พระพุทธศาสนาได้สร้างคุณูปการ (Contribution) ในด้านการพัฒนาจิตใจของมวลมนุษยชาติมาเป็นเวลานาน คำว่าพัฒนาจิตใจแปลมาจากคำว่า สปิริตชวลลิตี้ (Spirituality) หมายถึงจิตวิญญาณ ซึ่งเราใช้แค่คำว่าจิตใจก็พอ กล่าวคือ พระพุทธศาสนาช่วยพัฒนาจิตใจของมวลมนุษยชาติมากกว่า ๒,๕๐๐ ปี และจะดำเนินต่อไปในการสร้างคุณูปการนี้ ด้วยเหตุนี้ สหประชาชาติจึงมีมติให้ชาวโลกร่วมกันฉลองวันวิสาขบูชาเพื่อรำลึกถึงคุณูปการของพระพุทธศาสนา

คำว่า “**คุณูปการในการพัฒนาจิตใจของชาวโลก**” เป็นอย่างไร เราลองจินตนาการว่าถ้าโลกนี้ไม่มีพระพุทธศาสนา โลกจะเป็นอย่างไร ถ้าโลกนี้ไม่มีพระพุทธศาสนาแต่ละดินแดน แต่ละประเทศ โดยเฉพาะอินเดีย ไม่มีพระเจ้าอโศกมหาราช ไม่มีธรรมราชาในประเทศไทยที่เอาอย่างพระเจ้าอโศกมหาราช ไม่มีธรรมราชาในญี่ปุ่นอย่างเจ้าชายโชโตกุ ถ้าไม่มีพระพุทธศาสนา แพร่หลายไปเป็นประทีปธรรมแห่งเอเชีย (The Light of Asia) โลกจะมีได้อย่างไร สหประชาชาติมองตรงนั้นด้วย จึงให้จัดงานวิสาขบูชาโลกต่อเนื่องกันมาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๒๐๐๐/พ.ศ.๒๕๔๓ ที่สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก ส่วนในเอเชียก็มาจัดที่ประเทศไทย เพราะเรามีสำนักงานสหประชาชาติที่นี่ เรียกว่า ยูเอ็นเอสแคป (UN-ESCAP) บางปีเราไปจัดต่างประเทศ ปีนี้ไปจัดที่เวียดนาม ประเทศเวียดนามเป็นเจ้าภาพครั้งนี้เป็นครั้งที่สี่ อาตมาในฐานะประธานสมาคมสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก ก็ไปประชุมเตรียมงานที่เวียดนาม เพิ่งกลับมาถึงเมื่อเวลาเที่ยงคืนที่ผ่านมา ถ้าไม่ใช่เพราะงานพุทธสมาคมฯ อาตมายังไม่กลับหรอก

เมื่อวานอาตมาพาคณะเข้าพบท่านรองนายกรัฐมนตรีของเวียดนามที่เป็นประเทศคอมมิวนิสต์สังคมนิยมแต่ยังอนุญาตให้จัดวิสาขบูชาโลกออกหน้าออกตาเพราะอะไร เขาเห็นอะไร? ก่อนหน้านั้น เมื่อวันที่ ๑๕ เดือนกุมภาพันธ์ที่ผ่านมา อาตมานำคณะผู้แทนมหาเถรสมาคมไปจีนแผ่นดินใหญ่ที่กรุงปักกิ่ง พร้อมกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่ออัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุเขี้ยวแก้วกลับคืนไปประเทศจีนซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ แต่ให้คุณค่าแก่พระบรมสารีริกธาตุเหลือเกิน เมื่อเดือนตุลาคมปีที่แล้ว จีนได้จัด

ประชุมใหญ่ชาวพุทธทั่วโลกเป็นครั้งที่ ๖ เรียกว่า เวิลด์ บุดดิสมท์ ฟอรัม (World Buddhist Forum) เพราะอะไร จีนเห็นคุณูปการ (Contribution) หรือประโยชน์ที่ได้จากพระพุทธศาสนาอย่างไร?

ถ้าเราอยากจะรู้จักตัวเราเอง เราต้องมองไปรอบบ้านของเรา ผู้ที่เรียนศาสนาเปรียบเทียบ เขามีคำพูดว่า Without Comparison, no comprehension ถ้าไม่มีการเปรียบเทียบก็ไม่มี ความเข้าใจ คนอังกฤษเขาจะมีภาชิตว่า ถ้าไม่เคยออกนอกกรุงลอนดอน (London) คนที่อยู่ใน กรุงลอนดอนก็จะไม่รู้จักลอนดอน เพราะจะไม่เห็นความแตกต่างระหว่างลอนดอนกับชนบท

สถานการณ์พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน มีการพัฒนา มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวอย่าง มโหฬาร ส่วนหนึ่งก็เพื่อความอยู่รอดของพระพุทธศาสนาในประเทศสังคมนิยม อีกส่วนหนึ่งก็ เพราะความตื่นตัวของชาวโลกที่อยากจะได้อะไรจากพระพุทธศาสนา เขาคิดว่า เขาได้อะไร จึงมี การตื่นตัว

ไทยในฐานะที่เป็นประเทศที่เขายอมรับว่าเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก เรา ปรับตัวอย่างไร และจะดำเนินนโยบายอย่างไร เราก็ต้องรู้สถานการณ์ ในฐานะที่เป็นประธานกรรม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ อาตมาได้ทำแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก เสนอมหาเถรสมาคมที่ให้ความเห็นชอบเรียบร้อยแล้ว แผนนี้ใช้เวลาดำเนินการ ๒๐ ปี โดยแบ่ง แผนปฏิบัติการออกเป็น ๕ ข้อดังนี้

ข้อที่หนึ่ง เป็นแผนปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่ ก็คือ พุทธบริษัท ด้านการเผยแผ่ เราจะต้องพัฒนาพวกเขาในเรื่องอะไรบ้าง พูดถึงการพัฒนาบุคลากรก็นึกถึงพุทธ สมาคมฯ ที่สอนเรื่องอภิธรรม เป็นต้น นอกจากองค์ความรู้ การใช้สื่อเทคโนโลยี ก็ต้องฝึกใช้ อย่าง ที่เราประชุมกันวันนี้สามารถสื่อสารกันทั่วประเทศทั่วโลกก็เพราะใช้สื่อเทคโนโลยี

ข้อที่สอง เป็นการพัฒนานวัตกรรมในยุคไอที ในยุคเอไอ เราจะเผยแผ่ให้ทันเหตุการณ์ ทันสมัยได้อย่างไร ก็ทำแผนในรายละเอียด มีโปรเจกต์ มีโครงการ แล้วเราสามารถที่จะสื่อสาร หรือสอนทางไกล อันนี้เป็นเรื่องนวัตกรรม

ข้อที่สาม เป็นการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในทางพระพุทธศาสนาให้เป็นประโยชน์แก่ ประเทศชาติ และชาวโลก โครงการใด ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ หรือประยุกต์ใช้ธรรมมาดำเนินการ อย่างเช่นในระดับชาวโลก พระพุทธศาสนาจะช่วยในเรื่องเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างไร (SDGs) พระพุทธศาสนาจะมีส่วนร่วมตรงนั้นได้อย่างไร หรือปัญหาโลกร้อน สภาพภูมิอากาศ เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเรื่องนี้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระ เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงกำหนดเป้าหมายของการพัฒนา โดยอาศัยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้

๔ ด้าน คือ ๑. พัฒนาเศรษฐกิจ ๒. พัฒนาสังคม ๓. วัฒนธรรม และ ๔. สิ่งแวดล้อม พระพุทธศาสนาที่ทรงประยุกต์เข้ากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะมีส่วนในเรื่องนี้อย่างไรก็อยู่ในแผนด้วย

ข้อที่สี่ เรื่องของการบริหารจัดการ เรามีองค์กรชาวพุทธ ทั้งคณะสงฆ์ ทั้งคฤหัสถ์ แต่ก็ไม่อยากให้ต่างคนต่างทำ ไม่อยากให้สร้างดาวคนละดวง แบ่งงานกันทำ มีภาคีเครือข่ายมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน องค์กรชาวพุทธทั้งหมด ขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน

ข้อที่ห้า ก็คือทำหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาแก่ชาวโลก ชาวโลกกำลังสนใจ เรื่องสติ (Mindfulness) เรื่องกรรมฐาน เราพูดถึงการที่ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางกรรมฐานโลก หรือเป็นศูนย์กลางสมาธิโลก เรื่องนี้จะเป็นจริงแค่ไหนเพียงไร เราคุยกันมาห้าหกปีแล้ว และเรื่องอื่นๆ ที่เราจะมีส่วนช่วยชาวโลก

เพื่อตอบคำถามว่า เราได้อะไรจากพระพุทธศาสนา เราอาจถามกลับว่า

ทำไมประเทศจีนจึงหันมาส่งเสริมพุทธศาสนา แต่ไม่ส่งเสริมศาสนาคริสต์ และอิสลาม ตอบว่า เพราะรัฐบาลจีนถือว่าพระพุทธศาสนาอยู่คู่สังคมจีนมากกว่า ๒,๐๐๐ ปี เหมือนกับเป็นศาสนาของประชาชน มองในเชิงวัฒนธรรมหรือรูปธรรม ตรงไหนในจีนที่ไม่มีวัด เรื่องของพระพุทธศาสนาแทรกซึมไปในวิถีชีวิตชาวจีนอย่างปฏิเสธไม่ได้ ช่วงหนึ่งที่จีนมีการปฏิวัติวัฒนธรรม แต่เขารู้ว่ามันไปผิดทาง ตอนนั้นก็กลับฟื้นฟูและส่งเสริมพระพุทธศาสนา ทั้งในเรื่องของเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นเรื่องของการท่องเที่ยว เรื่องของเศรษฐกิจ

อาตมาเคยเดินทางไปเกาหลีใต้ ผู้อาวุโสเกาหลีใต้มาทักบอกว่าท่านมาจากประเทศไทยใช่ไหม บอกว่าใช่ เขาก็บอกว่าเขาชอบประเทศไทย เขามาประเทศไทยบ่อย เขาบอกว่า เขาไปทั่วโลก เพื่อไปเยี่ยมชมมรดกทางวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา วัดวาอาราม แต่เขายอมรับว่าวัดในประเทศไทยสวยที่สุด

ถ้าเราไม่มองจากมุมมองของคนนอก เราจะไม่เข้าใจว่าทำไมวัดในไทยสวยที่สุด ถ้าเดาว่าเพราะอะไรก็เดายาก ถ้าไม่มองในมุมมองของคนต่างประเทศ พุดไปพุดมาแล้วถึงได้รู้ว่า วัดในพระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ในประเทศอื่นๆ ส่วนมากจะเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่ตกทอดมาจากอดีต วัดที่ได้รับการปฏิสังขรณ์ให้ยิ่งใหญ่ดังมาจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน มีน้อยมาก เพราะว่ามันจะมีช่วงหนึ่งที่วัดในประเทศเหล่านั้นขาดการพัฒนาติดต่อกัน เพราะไม่มีสถาบันพระมหากษัตริย์คอยอุปถัมภ์

พระพุทธศาสนาในอดีตส่วนมากยิ่งใหญ่คู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์ พอสถาบันพระมหากษัตริย์ที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนามีอันซบเซาไปหรือหายไป ศาสนาจะอยู่แบบตัวใครตัวมัน แม้เอกชนช่วยกันพัฒนา ก็ไม่มีการรวมศูนย์จากส่วนกลางไปบูรณะปฏิสังขรณ์ให้ต่อเนื่องอย่างในประเทศไทย ท่านทราบหรือไม่ว่าพระอารามหลวงในประเทศไทยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์ในการบูรณะปฏิสังขรณ์จึงยิ่งใหญ่ดงงามอย่างทุกวันนี้ อย่างเช่น วัดอรุณ วัดพระแก้ว ดงงามต่อเนื่องกันมาเพราะอะไร โดยไม่มีใครคิดจะไปบูรณะให้ออกกริตนออกรอย ถ้าเอกชนรับผิดชอบพัฒนาวัดเหมือนในหลายๆ ประเทศ มันจะเปลี่ยนไปหมดเลย แต่ช่างหลวงของไทยจะอนุรักษ์ความดงงามในอดีตเอาไว้ ดังที่โบราณบอกว่า “ยากอะไรไม่เท่าปฏิสังขรณ์” การซ่อมยากกว่าสร้างใหม่ เพราะยากที่จะทำให้เหมือนเดิม

เขามอที่วัดอาตมาคือวัดประยุรวงศาสาสนี่เป็นกรณีตัวอย่างในเรื่องนี้ เขานี่เป็นเขามอในวัดที่ใหญ่ที่สุด ปรากฏว่าคนรุ่นหลังเอาอิฐชาวบ้านไปเก็บไว้เต็มหมดเลย การที่จะย้ายอิฐคนตายเป็นพันคนออกไปจากเขามอก็คายมากเพราะบรรดาญาติรุ่นปัจจุบันมักไม่ยินยอม แต่วัดก็ทำสำเร็จแล้วเพราะได้รับพระบรมราชูปถัมภ์ในการบูรณะปฏิสังขรณ์ ใช้เงินมหาศาลกว่าจะให้เขารูปเขารอยอย่างปัจจุบัน สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จไปเปิดเขามอเมื่อบูรณะเสร็จแล้วทรงแนะนำว่าให้เป็นแบบอย่างเขามอในวัดทั้งหลาย ถ้าการบูรณะปฏิสังขรณ์เขามอนี้ไม่ได้รับการอุปถัมภ์จากสถาบันพระมหากษัตริย์ก็ไม่ว่าว่าจะออกมาอย่างไร

นี่แค่ตัวอย่างวัดเดียวในเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เพราะความต่อเนื่องอันเกิดจากพระบรมราชูปถัมภ์ ในเรื่องอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน หมายความว่าพระบรมราชูปถัมภ์ช่วยทำให้มรดกทางวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยยังคงดงงามยิ่งใหญ่เป็นที่น่าภาคภูมิใจมาจนทุกวันนี้ มรดกทางวัฒนธรรมนี้มาจากพระพุทธศาสนาที่ทำให้เราตอบได้ว่าเราได้อะไรจากพระพุทธศาสนา

อีกมิติหนึ่งก็คือในเรื่องของสังคม เราไม่พูดเรื่องที่เราคุ้นเคยเช่นวิถีชีวิตคนไทยบนรากฐานของไตรสิกขา อริยสัจ ๔ ซึ่งแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทย แต่เราพูดถึงสิ่งที่ชาวโลกกำลังต้องการขับเคลื่อนไปก็คือ เรื่องของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG = Sustainable Development Goals) ของสหประชาชาติจำนวน ๑๗ ข้อซึ่งสรุปเหลือ ๕ ข้อไว้คือ ๕ พี (5 P) ใน ๕ พี เรามาดูว่าพระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีคุณูปการ (Contribution) มีส่วนช่วยสร้างสังคมให้เกิด ๕ พี (P) อย่างไร และจะแบ่งปันไปยังชาวโลกได้อย่างไร

ข้อแรก ก็คือ พี-พีล (1stP=People) ประชาชนคนไทยมีความสามัคคี สร้างวัฒนธรรมวิถีชีวิตอย่างเป็นอยู่ในปัจจุบันโดยอาศัยหลักธรรมใดในพระพุทธศาสนา

ข้อที่สอง (2ndP=Prosperities) ก็คือความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ คนอยู่ดีกินดี พระพุทธศาสนามีส่วนช่วยอย่างไรในประเทศเราและจะช่วยประเทศเพื่อนบ้านอย่างไร ความสุขมวลรวมของชาติ (Gross National Happiness) ในกฎหมายที่คล้ายกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของไทยมีส่วนช่วยในเรื่องนี้อย่างไร

ข้อที่สาม (3rdP=Planet) ก็คือสิ่งแวดล้อมในโลกใบนี้ที่ต้องอนุรักษ์ สืบสาน รักษาพัฒนาต่อยอด พระพุทธศาสนามีส่วนช่วยอย่างไรในการรักษามรดกทางสิ่งแวดล้อม

ข้อที่สี่ (4thP=Peace) เป็นเรื่องสันติภาพ สันติภาพถือว่าเป็นพื้นฐานของ ๓ พี (P) ข้างต้นเพราะว่าถ้าในประเทศใดคนทะเลาะกัน เศรษฐกิจก็ตกต่ำ รัฐบาลอ่อนแอ ชาวบ้านทะเลาะกันเดินขบวนกันอยู่เรื่อย สันติภาพต้องมีก่อน ถ้าไม่มีสันติภาพ เศรษฐกิจก็ไม่ดี เมื่อประชาชนแตกแยก สิ่งแวดล้อมก็ถูกทำลายในสงคราม ไปดูประเทศยูเครนว่าตอนนี้มีสภาพเป็นอย่างไร

ข้อที่ห้า (5thP=Participation) คือการมีส่วนร่วม หมายถึงความใจกว้างให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมในการสร้างความเจริญให้กับบ้านเมือง ทุกฝ่ายยอมรับว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสันติภาพและเป็นศาสนาที่มีความใจกว้าง เราอยู่ในประเทศนี้ก็จะเห็นว่าเราให้โอกาสแก่เพื่อนศาสนิกในศาสนาอื่นๆ ในการร่วมกันพัฒนาประเทศของเรา ไม่ปิดกั้น ไม่มีการเลือกปฏิบัติเพราะต่างศาสนา เราปฏิบัติตามหลักการของโอวาทปาติโมกข์ ประโยคแรกที่ว่า “ขันติ ประระมัง ตะโป ตีติกขา ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง” เป็นหลักปฏิบัติแห่งความอดทน เป้าหมายคือพระนิพพานก็จริง แต่เราต้องมีขันติธรรมต่อทุกศาสนา ภายใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร เราต้อนรับคนนานาชาติมาอยู่ในกรุงศรีอยุธยาและกรุงเทพมหานคร คนเหล่านี้แหละมาร่วมกันพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบัน เราไม่แตกเป็นก๊กเหมือนประเทศเพื่อนบ้านที่ยังรบกันอยู่เพราะอะไร เพราะเราใจกว้าง พระมหากษัตริย์สมัยอดีตก็ทรงยิ่งใหญ่ เรียกว่าทรงแผ่พระบารมีกว้างขวาง ชาวตะวันตก ชาวตะวันออกต่างมาอยู่ในประเทศไทยร่วมกันพัฒนาประเทศไทย นี่คือขันติธรรม

ขันติธรรมนี้เป็นไปตามหลักการแห่ง**ขันติธรรม (Principle of Tolerance)** ที่องค์การยูเนสโกได้ประกาศใช้ในปี ๒๕๓๘ ว่าเป็นรากฐานของสันติภาพ การจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทุกคนจะต้องมีขันติธรรม (Tolerance) แปลง่ายๆ ว่าขันติธรรมที่มาจาก ๑) การยอมรับความแตกต่าง (Acceptance) ๒) ความเคารพความแตกต่าง (Respect) ๓) การซาบซึ้งในคุณค่าที่แตกต่าง (Appreciation) ของวิถีชีวิตของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เขาอาจแต่งตัวต่างจากเรา นับถือศาสนาต่างจากเรา แต่เราเคารพนับถือกัน เราอยู่ร่วมกันด้วยขันติธรรม

ประโยคแรกในโอวาทปาตีโมกข์เป็นเรื่องชั้นดีธรรม ที่เป็นรากฐานของความสามัคคี เมื่อเรามีความสามัคคีสามัคคีกัน มันก็เกิดพลัง พลังที่ประเทศไทยเรามีมาตลอดไม่ใช่ฮาร์ดพาวเวอร์ (Hard Power) แต่เป็นซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power)

คำว่า “พาวเวอร์” (Power) ตามความหมายของราชบัณฑิตยสภา หมายถึง “อำนาจ” ซึ่งเป็นอิทธิพลที่สามารถบังคับให้ผู้อื่นทำตาม ไม่ว่าจะเต็มใจหรือไม่ก็ตาม หากเป็น ฮาร์ดพาวเวอร์ อำนาจนั้นจะเน้นไปที่การบังคับให้คนอื่นทำตาม ในขณะที่ ซอฟต์พาวเวอร์ จะเน้นการจูงใจและทำให้คนอื่นทำตามด้วยความสมัครใจและความเชื่อถือศรัทธา

ดังนั้น ฮาร์ดพาวเวอร์ คืออำนาจแข็งที่ใช้การบังคับเพื่อให้เกิดการทำตามโดยไม่มี ความเต็มใจ ส่วน ซอฟต์พาวเวอร์ เป็นอำนาจนุ่มที่จูงใจให้คนอื่นทำตามด้วยความเต็มใจ อำนาจ จึงสามารถแบ่งออกเป็นสองรูปแบบหลัก ๆ ได้แก่ การบังคับ และ การจูงใจ

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ อำนาจนุ่ม (Soft Power) ทำให้ประเทศไทยรอดปากเหยี่ยวปากกา มาในยุคล่าอาณานิคม ที่อังกฤษและฝรั่งเศสบีบคั้นประเทศของเราให้เป็นเมืองขึ้น แต่เราก็อยู่อย่าง ประเทศอิสระเสรีมาได้ ซึ่งมีน้อยประเทศมากในเอเชียที่จะทำได้อย่างไทย ดังนั้นนิตยสารไทม์ (Time Magazine) ขึ้นปกในปี ค.ศ. ๒๐๐๐ ว่า ๑๐๐ บุคคลผู้ทรงอิทธิพลที่สุดในศตวรรษที่ ๒๐ แห่งเอเชียประกอบด้วยบุคคลผู้ทรงอิทธิพลอย่างเหมาเจ๋อตุง โฮจิมินห์ และพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (King Chulalongkorn) นิตยสารไทม์บรรยายว่าพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผู้ทรงอิทธิพลเพราะเป็นผู้นำประเทศเล็กๆ แต่พาให้รอดพ้นจากการเป็น เมืองขึ้นได้ด้วยวิธีการทางการทูตซึ่งเป็นซอฟต์พาวเวอร์ที่มีที่มาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

ถ้าจะพูดเรื่องซอฟต์พาวเวอร์ในพระพุทธศาสนา เราต้องย้อนไปสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช นักเขียนระดับโลก เอช. จี. เวลส์ (H.G. Wells) เคยกล่าวไว้ว่า มหาบุรุษที่เขายกย่องมากที่สุดคือ พระเจ้าอโศกมหาราช แม้ในประวัติศาสตร์จะมีบุคคลสำคัญหลายคน เช่น นโปเลียนและซีซาร์ รวมถึงบุคคลที่ได้รับยกย่องว่าเป็น “มหาราช” แต่เวลส์ไม่ถือว่าพวกเขาเป็นสุดยอดอย่างแท้จริง เพราะพวกเขามักใช้พลังอำนาจในการทำลาย

พระเจ้าอโศกมหาราช ได้รับการจดจำจนถึงทุกวันนี้ไม่ใช่เพราะ ฮาร์ดพาวเวอร์ของพระองค์ แม้พระองค์จะเคยเป็นผู้พิชิตที่มีอำนาจยิ่งใหญ่ และได้ชื่อว่า “จักรพรรดิ” หรือ “อโศกผู้ร่าย” หลังจากการทำศึกที่แคว้นกัลิงคะซึ่งมีคนล้มตายเป็นจำนวนมาก พระองค์เกิดความสลดพระทัยเมื่อเห็นความสูญเสียและเปลี่ยนมาใช้ ซอฟต์พาวเวอร์ โดยการหันมานับถือพระพุทธศาสนา

พระเจ้าอโศกทรงเป็นที่จดจำในฐานะ “ธรรมาโศก” หรือ “อโศกผู้ทรงธรรม” พระองค์เป็นธรรมราชา ทรงใช้ **หลักธรรมวิชัย** ซึ่งเป็น **ซอฟต์แวร์** เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา และส่งธรรมทูตไปยังดินแดนต่าง ๆ ๙ สาย จัดการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๓ และทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ขยายออกไปทั่วโลก ในขณะที่ศาสนาพราหมณ์ไม่สามารถขยายออกนอกอินเดียได้เท่าเทียมกัน

ในสมัยนั้น การล่าสัตว์เป็นกิจกรรมที่พบเห็นได้ทั่วไป เช่นเดียวกับในอินเดีย ตามเรื่องชาดกที่มักจะเห็นว่าการเข้าป่าล่าสัตว์อยู่เสมอ การกระทำเหล่านี้ล้วนเป็นการแสดงออกของ **ฮาร์ดพาวเวอร์ (Hard Power)**

ในสมัยอยุธยาเรื่องราวของขุนช้างขุนแผนแสดงให้เห็นถึงการใช้ ฮาร์ดพาวเวอร์อย่างชัดเจน เช่น พ่อของขุนแผนถูกลงโทษประหารชีวิต สาเหตุเพราะปล่อยให้สัตว์ป่าที่ถูกล้อมไว้เพื่อให้พระเจ้าแผ่นดินไล่ล่าหลบหนีไป ทำให้ขุนแผนเป็นลูกกำพร้า

พระเจ้าอโศกมหาราชทรงใช้วิธีที่แตกต่างออกไป พระองค์สั่งยุติกีฬาล่าสัตว์ และเปลี่ยนกิจกรรมนี้ให้เป็นการเดินทางแสวงบุญแทน พระองค์จัดขบวนใหญ่เรียกว่าธรรมยาตรา ออกไปนอกเมืองเหมือนกับการเที่ยว แต่เน้นไปที่การเดินทางแสวงบุญพร้อมกับพุทธบริษัท ไปยังสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า แต่ละที่พระองค์ยังได้สร้างเสาอโศก ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ว่าพระพุทธเจ้ามีอยู่จริง

อำนาจของพระเจ้าอโศกสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

๑. สงครามวิชัย (Sticks) ชนะด้วยกำลังทหารและการพิชิต (Hard Power)

๒. อามิสวิชัย (Carrots) ชนะด้วยเศรษฐกิจและการให้รางวัล

๓. ธรรมวิชัย (Soft Power) ชนะด้วยธรรมะ วัฒนธรรม (Culture) และการทูต (Diplomacy)

ระยะที่สามที่กล่าวมานั้น คืออำนาจนุ่มนวลหรือ **ซอฟต์แวร์**ที่ทำให้พระเจ้าอโศกเป็นอมตะและเป็นต้นแบบของธรรมราชาทั่วโลก พระองค์ทรงใช้ **ซอฟต์แวร์** เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังที่ต่าง ๆ เช่น ลังกาและสุวรรณภูมิ นโยบายนี้เรียกว่า “ธรรมวิชัย” ซึ่งเน้นการชนะด้วยคุณธรรมและศรัทธา

เจ้าชายโชโตกุแห่งญี่ปุ่น ซึ่งเป็นผู้เขียนรัฐธรรมนูญให้ญี่ปุ่น ได้รับการยกย่องว่าเป็น “**อโศกของญี่ปุ่น**” เพราะทรงใช้แนวคิด ซอฟต์พาวเวอร์ ในการปกครองและสร้างสังคมที่มีคุณธรรม เช่นเดียวกับพระเจ้าอโศก ดังนั้น ไม่ว่าจะอยู่ในญี่ปุ่นหรือในประเทศไทย ต่างก็ยึดถือแนวทางของพระเจ้าอโศกในการปกครองด้วยระบอบธรรมราชา

ฉะนั้น ในเรื่องของการปกครองบริหารประเทศ แม้กระทั่งปรัชญาการปกครองก็มีอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาผ่านบุคคลที่มีตัวมีตนอย่างพระเจ้าอโศกมหาราช อย่างพระมหากษัตริย์ของไทย และมาสู่วิถีชีวิตคนไทย อันนี้มองในภาพรวมและในเรื่องของชาวโลก ในเรื่องพี (P) ๕ ตัว เราจะมีส่วนช่วยชาวโลกได้อย่างไร

ตอนนี้ชาวโลกต้องการให้วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาช่วยกล่อมเกลาคิดใจของคนในยุคข้อมูลข่าวสารที่วุ่นวายสับสนเพราะข้อมูลข่าวสาร (information) ที่มันแพร่ระบาดเข้าไปทำให้คนเครียดกันมาก แล้วคนจะหันไปพึ่งอะไร

ได้พูดถึง**ประเทศจีน**ว่าเคยปิดกั้นพระพุทธศาสนาในช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม และปิดกั้นทุกศาสนา แม้กระทั่งประเทศเพื่อนบ้านเราอย่างเวียดนามหรือประเทศสังคมนิยมใดๆ ก็ตาม ประเทศเหล่านั้นค้นพบว่า เมื่อประชาชนไม่มีศาสนา พวกเขาจะพึ่งอะไร พอเศรษฐกิจเจริญเติบโตในประเทศจีน จนเกิดความมั่งคั่ง การแข่งขันก็สูง การจะลงทุนก็จะต้องไปหาหมอดูบ้าง ไปบนบานศาลกล่าวบ้าง ถ้าไม่มีศาสนาคนจะไปบนที่ไหน รัฐบาลก็กดไม่ให้ศาสนาเปิดวัดเผยแผ่ พอคนเครียดมากๆ ในที่สุดลงใต้ดิน ในประเทศจีนเกิดลัทธิประหลาดๆ หนึ่งในนั้นก็คือฟาหลุนกง คนจีนแห่ไปนับถือลัทธินอกศาสนาทั้งหลาย แล้วบางทีมันก็เป็นภัยต่อความมั่นคง เมื่อมั่งคั่ง อิ่มท้องคนก็หิวอาหารใจ หิวธรรมะ นั่นเป็นธรรมชาติของคน

ใน**เวียดนาม** เศรษฐกิจกำลังเติบโตเพราะประเทศที่มั่งคั่งหันไปลงทุนที่นั่นเหมือนประเทศไทยสมัยหนึ่ง เวียดนามเตรียมการแล้ว ไม่ให้ต้องการให้ประชาชนนับถือลัทธิสะเปะสะปะ รัฐบาลจำต้องส่งเสริมศาสนาที่ถูกต้อง ที่เป็นไปเพื่อสันติภาพคือพระพุทธศาสนา คนขาดศาสนาไม่ได้

ใน**โลกตะวันตก**เมื่อความเครียดของคนมีมากขึ้นๆ คนหนุ่มสาวเริ่มห่างศาสนา พวกเขาจะหันไปพึ่งอะไร เขาไม่พึ่งไสยศาสตร์ เขาต้องพึ่งหลักปฏิบัติที่ลดความเครียด หลักปฏิบัติที่ป้องกันไม่ให้เป็นโรคเครียด (Stress) เมื่อความเครียดเพิ่มมากขึ้น มันจะกลายเป็นโรคซึมเศร้า (Depress) เมื่อซึมเศร้าก็เป็นโรคจิต คิดฆ่าตัวตาย ได้มีการทดลองเมื่อ ๒๐ ปีที่แล้วว่าหลักปฏิบัติอะไรที่จะป้องกันความเครียดในโลกที่พัฒนาแล้ว เขาค้นพบว่า เรื่องสติ (Mindfulness) นี้แหละช่วยป้องกันความเครียด แล้วก็เอาเรื่องสตินี้ไปสอนกันในมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยการแพทย์ในตะวันตก เป็นส่วนหนึ่งของจิตบำบัดด้วย

ปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันดีและมีคอร์สฝึกอบรมกัน ใช้เวลาอบรมเป็นสัปดาห์ เก็บเงินคนเข้าอบรมด้วย ใช้ชื่อว่าเอ็มบีเอสอาร์ (Mindfulness Based Stress Reduction =MBSR.) แปลว่าการใช้สติลดความเครียด โดยคนชื่อว่าจอห์น กาบาท-ซิน (Jon Kabat-Zinn) เป็นผู้เริ่มเตี้ยวนี้ขยายไปทั่วโลกแล้วให้วงการนักศึกษาแพทย์ตื่นตัวกันมาก ต้องถือว่าเริ่มจากด้านจิตเวชก่อน เอ็มบีเอสอาร์ (MBSR.) ในสหรัฐอเมริกาและในยุโรปเริ่มเห็นคุณค่าของสติจึงเกิดขบวนการโรงเรียนแห่งสติ (Mindful School) บางรัฐในสหรัฐอเมริกากำหนดให้นักเรียนทุกคนต้องฝึกสติโดยไม่อิงกับศาสนาใด เขาใช้ชื่อว่า สติ (Mindfulness) ที่มาจากพระพุทธศาสนานิกายเซนก็ได้ ที่มาจากวิปัสสนากรรมฐาน (Insight Meditation) ก็ได้ ที่มาจากโยคะในศาสนาฮินดูก็ได้ อะไรที่เป็นประโยชน์เขาใช้ทั้งนั้น นี่เป็นท่าทีแบบปฏิบัตินิยม (Pragmatism ในสหรัฐอเมริกา)

ปีที่แล้วจัดวิสาขบูชาโลกที่ประเทศไทย ชาวพุทธในศรีลังการายงานในที่ประชุมใหญ่ว่าพวกเขาเอาเรื่องสติไปสอนเด็กหลายหมื่นคนในโรงเรียนจนประสบความสำเร็จ เกิดขบวนการใหม่ในศรีลังกาเรียกว่า โรงเรียนแห่งสติ (Pasala School) โรงเรียนแห่งสตินี้กำลังฮิตมากในสหรัฐอเมริกา แต่ข้ามประเทศไทยไปตั้งที่ศรีลังกา

การเจริญสติในโรงเรียนมีผลทำให้เด็กเรียนเก่งขึ้น ตามที่องค์การยูเนสโก (UNESCO) พูดถึงเป้าหมายของการเรียนข้อหนึ่งว่า “เรียนเพื่อรู้” (Learning to Know) ยูเนสโกบอกว่าเด็กจะเรียนเก่งขึ้นถ้า (๑) มีทักษะดีด้านภาษา (๒) จิตใจดีมีการพัฒนาให้มีสติ มีสมาธิ มองอีกแง่หนึ่งภาษาและสติเป็นปัจจัยพื้นฐานของการศึกษา เหมือนเราจะพัฒนาประเทศก็จะต้องมีถนนหนทางเป็นโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) คนจะเรียนเก่งจะต้องมีโครงสร้างพื้นฐานเช่น ภาษาคณิตศาสตร์ และสติกับสมาธิ

ในงานวิสาขบูชาโลกที่ประเทศไทยในปีที่แล้ว อดีตเอกอัครราชทูตเวียดนามได้ขึ้นพูดในที่ประชุมใหญ่ว่าประเทศเวียดนามใช้เรื่องสติในการพัฒนาประเทศจึงเดินหน้าต่อไปได้ในปัจจุบัน เพราะอะไร เพราะเวียดนามมีอดีตที่ขมขื่นกับชาติตะวันตก มีความทรงจำที่เจ็บปวดจึงยากที่จับจับมือกันพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศที่เคยย่ำยีเขา มันทำใจได้หรือ เขาบอกว่าสติคือการอยู่กับปัจจุบันเป็นทางออก ถ้าเราอยู่กับปัจจุบัน “อะติตัง นานวาคะเมยยะ นัปปะภูักังเข อะนาคะตัง ออย่าละห้อยหากับอดีต ออย่าฝันเฟื่องกับอนาคต” ทำปัจจุบันให้ดีที่สุด ใครมาเป็นมิตรในปัจจุบันทำประโยชน์แก่เรา แม้อดีตจะเป็นอย่างไรก็ลืมและให้อภัยกัน (Forget & Forgive) คนเวียดนามทำอย่างนี้แล้ว คือใช้สติในพระพุทธศาสนานี้แหละเป็นตัวขับเคลื่อนประเทศไปข้างหน้า คิดดูว่าประเทศไทยเราเคยแบ่งสีทางการเมือง ถ้าเรานำสติมาใช้ให้คนไทยอยู่กับปัจจุบันคือลืมและให้อภัยกัน ประเทศไทยจะไปไกลกว่านี้

ไม่แปลกที่นานาชาติอย่างเวียดนามและศรีลังกายากเป็นเจ้าภาพจัดวิสาขบูชาโลกเพื่อกระตุ้นการยอมรับของภาคประชาชนต่อพระพุทธศาสนา รัฐบาลเห็นความสำคัญในการนำเอาหลักธรรมไปใช้อะไรในการพัฒนาประเทศ จีนก็เสนอมาว่าปีหน้าอยากให้ไปจัดวิสาขบูชาโลกที่ประเทศจีน เพราะฉะนั้น ไทยเราในฐานะที่เป็นที่มั่นของพระพุทธศาสนา เราก็ต้องแสดงอะไรออกมาให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ขอฝากแต่ท่านทั้งหลายเป็นการเปิดประเด็นในการเสวนาต่อไป แต่เพียงเท่านี้

ในท้ายที่สุดนี้ ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และบุญกุศลที่บำเพ็ญร่วมกันจงมาร่วมกันเป็นตบะ เดชะ พลวปัจจัย อำนวยพรให้กิจการของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ ในโอกาสครบ ๙๒ ปี จงเจริญก้าวหน้าด้วยดียิ่งขึ้นไป เป็นประโยชน์ไพศาล แก่ชาวพุทธ และชาวโลก ขอทุกท่านที่มีส่วนในบุญกุศลนี้จงเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธรรมาสมบัติธรรมสมบัติ จงทุกประการ เทอญ

